

## NƏZƏRİ VƏ TƏTBİQİ DİLÇİLİK

UOT - 811.11-112

MƏSUD MAHMUDOV\*

## SMS İNFORMASIYA MÜBADİLƏSİNİN LİŖVİSTİK ÖZƏLLİKLƏRİ

## XÜLASƏ

SMS-lər (SMS -Short Messaging Servise) informasiya mübadiləsi prosesində mühüm ünsiyyət vasitələrindən biridir. Onların yaranması və formalaşmasında linqvistik amillərlə yanaşı ekstralingvistik amillər də mühüm rol oynayır. Məqalədə informasiya- kommunikasiya texnologiyalarının, internetin coşqun inkişaf etdiyi qloballaşma dövründə ünsiyyət vasitəsi kimi aparıcı mövqeyə keçmiş SMS-lərin universal informasiya mübadiləsi vasitəsi kimi rolu, funksiyaları, inkişaf perspektivləri təhlil olunur, onların ünsiyyət mübadiləsi prosesində bəzi linqvistik özəllikləri araşdırılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, SMS-lərin informasiya mübadiləsində bir ünsiyyət vasitəsi kimi işlənməsi çoxaspektli, geniş əhatə dairəsinə malik bir məsələdir. SMS-lərin ünsiyyət vasitəsi kimi funksiyalarının öyrənilməsi yalnız dilçiliklə məhdudlaşdırıla bilməz. Linqvistik texnologiyalar çərçivəsində bu məsələ ənənəvi dilçiliklə yanaşı etnokulturologiya, informatika, qeyri-səlis məntiq, ehtimal nəzəriyyəsi, linqvostatistika, psixolinqvistika və s. elm sahələrinin həmhüdüdü tədqiqat obyektini olaraq araşdırılmalıdır.

*Açar sözlər:* SMS, informasiya mübadiləsi, üslubi çalar, linqvistik özəllik, lakoniklik, simvolik ifadə

**Giriş:** SMS-lər (SMS -Short Messaging Servise) informasiya mübadiləsi prosesində mühüm ünsiyyət vasitələrindən biridir. Onların yaranması və formalaşmasında linqvistik amillərlə yanaşı ekstralingvistik amillər də mühüm rol oynayır. Məqalədə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının, internetin coşqun inkişaf etdiyi qloballaşma dövründə ünsiyyət vasitəsi kimi aparıcı mövqeyə keçmiş SMS-lərin universal informasiya mübadiləsi vasitəsi kimi rolu, funksiyaları, inkişaf perspektivləri təhlil olunur, onların ünsiyyət mübadiləsi prosesində bəzi linqvistik özəllikləri araşdırılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, SMS-lərin informasiya mübadiləsində bir ünsiyyət vasitəsi kimi işlənməsi çoxaspektli, geniş əhatə dairəsinə malik bir məsələdir. SMS-lərin ünsiyyət vasitəsi kimi funksiyalarının öyrənilməsi yalnız dilçiliklə məhdudlaşdırıla bilməz. Linqvistik texnologiyalar çərçivəsində bu məsələ ənənəvi dilçiliklə yanaşı etnokulturologiya, informatika, qeyri-səlis məntiq, ehtimal nəzəriyyəsi, linqvostatistika, psixolinqvistika və s. elm sahələrinin həmhüdüdü tədqiqat obyektini olaraq araşdırılmalıdır.

SMS – müasir peyk rabitəsi vasitələri, mobil telefonlarla bağlı geniş istifadə olunan terminlərdəndir. SMS – kiçik mətn məlumatlarının mobil(peyk) telefonları vasitəsi ilə qəbulu və ötürülməsi texnologiyasıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, kiçik mətn məlumatları anlayışı şərti mənada işlənir və əslində çox geniş məzmun kəsb etməkdədir. Hazırda SMS vasitəsi ilə tək-cə kiçik mətn məlumatları deyil, musiqi parçaları, şəkil və müxtəlif anlayışları əks etdirən piktoqramlar, videokliplər və s. göndərilə bilər. Müasir mobil telefonların yaddaşında müxtəlif bayram günlərini, ad günlərini, əlamətdar hadisələri əks etdirən şəkilli, musiqili, səslə açıqçalar, standart təbrik məlumatları, eləcə də, müxtəlif hiss, həyəcan, qorxu, sevinc, təəccüb, etiraz, sevgi, nifrət və s. emosiyaları əks etdirən emotiv konstruksiyalar, illüstrasiyalar yerləşdirilmişdir. İstifadəçi istənilən hadisə və informasiyaya münasibətini dərhal və sozsüz ifadə etmək imkanına malikdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu qəbildən olan sozsüz (qeyri-verbal) vasitələr getdikcə zənginləşməkdə, mövzu və əhatə dairəsinə görə genişlənməkdədir. Yaddaş tutumu böyük olan mobil vasitələrdə istənilən mövzu və emosiyaya aid simvol, piktoqram, illüstrasiya tapmaq mümkündür. Burada daha mühüm bir məqama diqqət yetirmək faydalı olardı. Məlum olduğu kimi, müasir mobil telefon

\* AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun baş elmi işçisi, filologiya elmləri doktoru, professor, mmasud@bk.ru

texnologiyasının son nailiyyətləri yaddaşına, istifadə imkanlarına görə kompüterlərdən fərqlənməyən, bəzi texniki imkanlarına görə hətta onları üstələyən mobil vasitələr servisində malikdir. İnternetdə müxtəlif resurslardan istifadə, məlumatların qəbulu, saxlanması və ötürülməsi texnologiyası da getdikcə təkmil və universal səciyyə daşımağa başlamışdır. Məhz bu baxımdan müasir qloballaşma şəraitində kompüter sistemləri üçün nəzərdə tutulmuş və uğurla istifadə olunan linqvistik texnologiyalar qismən və bəzən eyni ilə mobil telefonlara da şamil oluna bilər. Elektron lüğətlər korpusuna müraciət və müxtəlif təyinatlı digər korpus materiallarından optimal istifadə və faydalanma çoxfunksiyalı və böyük yaddaşlı mobil telefonlarda uğurla həyata keçirilə bilər. Hazırda geniş istifadə üçün nəzərdə tutulan və internet məkanında yerləşdirilmək üçün tövsiyə olunan bir çox tətbiqi-linqvistik səciyyəli texnologiyaların mobil versiyaları da yaradılır. Mobil telefon texnologiyasının indiki səviyyəsində bəzən mobil versiyaların yaradılmasına ehtiyac duyulmur. Məsələn orasındadır ki, mobil telefonlar texniki göstəricilərinə və səciyyələrinə görə kompüterlərdən heç də geri qalmır [1; 2].

SMS abbreviaturu ingilis dilində “Short Messaging Service” ifadəsinin ilk hərfləri əsasında yaranmışdır. Mənası “qısa məlumatlar (mesajlar) xidməti (servisi)” deməkdir. Funksiyasına görə qısa mətn məlumatlarını qəbulu və ötürülməsini təmin edən (həyata keçirən) texnologiya hesab olunur [bax: 3].

Məlum olduğu kimi, informasiya mübadiləsi prosesində ən çox istifadə olunan ünsiyyət formalarından biri məktubdur. Məktub ən qədim ünsiyyət forması kimi böyük bir inkişaf dövrü keçirmişdir. Çox-çox əvvəllər dövlətlərarası münasibətlərin qurulması və tənzimlənməsinə xidmət edən məktublar xüsusi çaplar tərəfindən ünvan sahibinə çatdırılırdı. Cavab məktubu da eyni qaydada hazırlanırdı və çaplarla yola salınırdı. Belə yazışmalar bəzən illərlə vaxt aparır, bəzən isə məktublar yol boyu yox olur lazımi ünvana çatmırdı. Sonralar poçt xidməti yaranandan sonra məktublar dəmiryolu, gəmi, lap sonralar isə təyyarə vasitəsilə göndərməyə başladı. Müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının coşqun inkişafı əsərində məktublar onlayn olaraq internet vasitəsilə nəzərdə tutulan ünvana göndərilir. *Elektron ün-*

*van, elektron poçt* anlayışları da yaxın illərdə yaranmış və hamı tərəfindən birmənalı olaraq qəbul olunmuş anlayışlardır.

Elektron onlayn yazışma bir ünsiyyət vasitəsi kimi məktublaşma prosesində, həqiqətən də, böyük inqilabi dəyişikliklər yaratdı. Məktublar həm məzmunca, həm strukturuna, həm də çatdırılma vaxtı və cavabın alınması müddətinə görə tam fərqli şəkildə aldı.

Məzmun baxımından əvvəlki üslub, bəzən bəzəkli, təmtəraqlı ifadələrə, ştamp başlanğıc və sonluqlara ehtiyac hiss olunmadı. Elektron məktub yığcamlığına, lakonikliyinə, “işgüzarlığına”, konkretliyinə və hər şeydən əvvəl ünvan çatma sürətinə görə əvvəllər mövcud olmuş məktub formalarından tam fərqli xüsusiyyətlərə malik bir strukturdur.

İnfomasiya-kommunikasiya texnologiyaları və geniş internet şəbəkəsi yaranmazdan poçt göndərişləri ilə yola salınan məktublarının ənənəvi yazılış formaları, məktub etiketləri formalaşmışdı. Ənənəvi məktub formaları uzun və təmtəraqlı üslubda, ən azı 3-4 səhifə həcmində olurdu. Göndərilən yazılı məlumatın çox hissəsini müraciət etiketləri, dəbdəbəli, təmtəraqlı sözlər, məktubu alan şəxsin (hökmdarın) şəninə deyilən tərifli ifadələr təşkil edirdi. Məktubun kiçik həcmli (yarım səhifə, bir səhifə) olması, haradasa ” hörmətsizlik” əlaməti kimi səciyyələndirilə bilərdi.

Bu ənənə adi insan qrupları çərçivəsində də bu və ya digər şəkildə təkrar və təqlid olunurdu. Qürbət ölkədən (əsgərlikdən) göndərilən məktublarda bütün ailə üzvləri, qohum-əqrəba sadalanmalı, onların durumu, hazırkı vəziyyəti, uğur və uğursuzluqları barədə məlumat verilməsi xahiş olunardı. Bunların bir çoxu ənənəvi olaraq etik baxımdan məktubda öz əksini tapmalı idi. Hər hansı bir ailə üzvünün, qohum-qonşunun adının sadalanmaması, unudulması xoşagəlməz situasiya yarada bilərdi.

Aşağıdakı nümunəyə diqqət yetirək:

“Əziz və hörmətli qardaşım Əli, salam!

Mən yaxşıyam, sən də yaxşı olmağın o bir olan uca Tanrıdan diləyirəm. Atam necədir? Əvvəlki kimi işə gedirmi? Anam necədir? Daha xəstələnmişdir ki?”

Sonra həmin qayda üzrə bütün bacı-qardaş, qohum-qonşu sadalanır. Sonda əsas məsələ barədə məlumat verilir. Məktubun sonunda onun yazılma səbəbi müəyyənləşir. Məlum olur ki,

ona (məktub müəllifinə) müəyyən şeylərin alınb göndərilməsi və ya hər hansı bir işin icrası ilə bağlı kömək edilməsi xahiş olunur və s.

Belə məktublar ənənəvi başlanğıcla başladığı kimi ənənəvi sonluqla da bitmiş olurdu. Sonda yenə bütün ailə üzvlərinə, qohum-qonşulara bir daha salam-dualar göndərilir, xöş arzular söylənirdi.

SMS məktublar isə tam fərqli məzmun və strukturda olur. Onlarda çox vaxt nəinki qrammatik qayda və üslubi normalara, hətta orfoqrafik yazılış formalarına da əməl olunmur. Sözlər heç bir norma və ənənə gözlənilmədən ixtisar formasında yazılır, süni abbreviaturlar yaradılır:

- "Hamıya slm (salam!). Yxşyam. Sağ oln! (Yaxşıyam. Sağ olun!);
- Norm (Normaldır);
- İşl.OK (İşlərim OK( yaxşıdır);
- Z.o gönd (Zəhmət olmasa, göndər(in));
- Tşk ! (Təşəkkür edirəm!);
- Sğ, tşk! (Sağ ol, təşəkkür edirəm!);
- Koronav (koronavirus) bizi dustaq edib;
- Koronaya (koronavirusa) görə toylar dayanıb.

Bəzən yazılmış elektron məktuba, SMS-ə cavab sözlə deyil, müəyyən işarə, piktoqram, müxtəlif emotiv hissləri əks etdirən şəkillərlə ifadə olunur. Müasir mobil telefonların yaddaşında bu və ya digər hadisəyə, baş vermiş olaya, konkret insana mənfi və ya müsbət münasibəti, emosiyaları əks etdirən çoxlu sayda şərti işarələr, qrafik vasitələr, şəkillər yerləşdirilmişdir. Bu da istifadəçiyə bu və ya digər hadisəyə dərhal münasibət bildirməyə imkan verir. Həmin sözsüz vasitələrlə istifadəçi sevgi, nifrət, təəccüb, heyranlıq, vurğunluq, qibtə, etiraz və s. kimi hiss və həyəcanını ani olaraq ifadə edə bilər. Mobil telefonların yaddaşında bu və ya digər hadisə ilə bağlı mini-kliplər, kiçik süjetlər də yerləşdirilmişdir.

İstənilən bayramla, ad günləri, əlamətdar hadisələr və s. ilə bağlı da mobil telefonlarda hazır süjetlər, təbrik mətnləri, açıqçalar var və istifadəçilər onlardan hazır şəkildə istifadə edə bilərlər. Həmin təbrik və açıqçalar (eyni mətnlər) qısa müddət ərzində (bir neşə dəqiqə müddətində) bütün qohum, dost və tanışlara göndərilə bilər (əvvəllər poçt vasitəsilə konvertdə yolla salınan təbrik mətnləri və açıqçalardan fərqli olaraq). Eləcə də müxtəlif hiss, həyəcan, qorxu, təlaş, təhlükə, sevinc, sevgi, uğur və s. ifadəsi üçün mobil telefonun yaddaşında olan hazır emotiv vasitələrdən istifadə olunur (üzün mimikası, əl barmaqlarının vəziyyəti, gözlərin hissi ifadə görünüşləri, ağız, dil, ürək, döyünən ürək və s.).

SMS-lərin özünəməxsus linqvistik xüsusiyyətləri vardır və onlar adi linqvistik (qrammatik) qaydalardan fərqli meyarlarla tənzimlənir. Başqa sözlə, mobil texnologiya özünə uyğun dilçilik yaratmaq meyliyədir. Bu dilçiliyi şərti olaraq kompüter dilçiliyinin bir sahəsi kimi "SMS dilçiliyi" adlandırmaq olar. Təcrübə göstərir ki, tədricən SMS-lərin özlərinə məxsus leksikası, morfoloqiyası, sintaksisi, semantikasısı, frazeologiyası və s. yaranmağa və formalaşmağa başlayır. SMS dilçiliyinin əsasında, mahiyyətində intensivlik, ani reaksiya, yığcamlıq, konkretlik, mümkün qədər az sözdən istifadə, dəqiq münasibət, bu və ya digər informasiyanın qısa vaxtda geniş yayılmasının təmini (mesajın, məlumatın paylaşılması), paylaşma ilə alınmış məlumata ani münasibət və yenidən paylaşılması və s. durur. Təbiidir ki, fərqli funksiya daşıdıqları üçün SMS-lərdə çox vaxt ənənəvi qrammatik normalara əməl olunmur, ədəbi dilin sabitləşmiş qayda və qanunları lazımı səviyyədə gözlənilmir. Başqa sözlə, SMS-lərin özlərinə məxsus qrammatikası, üslubları, kor-təbii normaları yaranmış olur.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan dilində zərf nitq hissəsi hərəkətin və ya əlamətin əlamətini bildirir. Sadə miqdar zərfləri *az, çox, xeyli, tamam* sözlərindən ibarət hesab olunur. Əslində, *az, çox, xeyli, tamam* sözləri bir nitq hissəsi kimi saydır, lakin iş, hal, hərəkət bildirən sözlərlə, feillərlə əlaqələndikdə adverbiallaşmış olur [4, s. 330]. 1980-ci ildə "Elm" nəşriyyatında çap olunmuş "Müasir Azərbaycan dili" kitabında kəmiyyət zərfinin iş və ya hərəkətin qeyri-müəyyən miqdarını bildirdiyi göstərilir və bu növün az miqdarda düzəltmə və zərfləşən söz qrupunu əhatə etdiyi göstərilir (*azca, çoxca, olduqca, qədərincə, lazımınca, qədərincə*) [5, s.4 08].

SMS-lərdə istifadəçilər *az və çox* sadə zərflərindən mesajlarda daha çox istifadə edirlər. 1. Bir şeyin, hissini, həyəcanın, sevgini, nifrətin həddindən artıq çox olduğu mesajlarda aşağıdakı kimi ifadə olunur:

- Səni *çoooooooooox* sevirəm! (yəni, səni lap çox, həddindən artıq, dünyalar qədər sevirəm);

- *Səni çox, lap çooooooooo sevirəm!*

Bu mesajda “o”-ların işlənmə sayı ixtiyaridir və heç bir qayda ilə tənzimlənmir, istifadəçinin sevgi fantaziyası dərəcəsi ilə fərdi olaraq tənzimlənilir.

2. Təkid, qətilik, qəti etiraz, qeyri-mümkünlük, təcili tələb etmə, tam əminliyin ifadəsi və s. sözün son samitinin təkrarı (uzanması) ilə yaranır:

- Gələrəmmmmmm! (hökmən, sözsüz gələrəm).

3. Qəti etiraz, qeyri-mümkünlüyün ifadəsi:

- Yoxxxxxxxxxx!

- Heç vaxtttttt!

- Dünya dağıllllllla!

4. Təcili tələb etmə:

- Göndərerrrrr !

- Yazzzzzzzz !

- Soruşşşşşmaaa!

- Susssssss!

5. Hal-əhval sorğusuna cavab, ad günü, bayram təbriklərində sözlər qısaldılmış formada yazılır. Bu qısaltmalar çox vaxt şəxsin fərdi fantaziyasının məhsulu olur. Burada vahid qayda və prinsiplərə əməl olunur.

- Norm (vəziyyətim normaldır);

- OK;

6. Ad günü, bayram təbrikləri:

- Tbr (Təbrik edirəm !);

- Adg tbr (Ad gününü təbrik edirəm!);

7. SMS yazışmalarında şifahi danışmaq üslubuna üstünlük verilir. Feilin qəti gələcək zaman forması əksər yazışmalarda ixtisarla verilir:

- Saba deyəcəm (Sabah deyəcəyəm);

- Evə çtb yazacam (Evə çatıb yazacağam);

- Mütləq baxacam (Mütləq baxacağam);

- Mktbdə görəcəm (Məktəbdə görəcəyəm).

8. SMS-lərdə dialekt leksikası və tələffüz formaları müşahidə olunur:

- *Maa* yalan atma (Mənə yalan atma/danışma);

- *Gozuu* qırpma *maa* (Gözünü mənə qırpma);

Bu nümunələrdə *maa*, *gözüü* ifadələri bir çox dialektlərdə geniş işlənmə danışıq dilinə xas leksik vahidlərdir. A.Vəliyev keçid şivələrində *mən* şəxs əvəzliyinin yiyəlik hal şəkilçisi qəbul edərək *mə//məə* şəklində işləndiyini göstərir. Burada yönlük hal şəkilçisi vəzifəsini uzanan “ə” səsi öz üzərinə götürür. Göyçay şivələrində I şəxsin tək yönlük halda *məə*, Qazax və Şəki

dialektlərində isə *maa* kimi tələffüz olunur [6, s.243-244].

- O da özün *qağan* sayır (O da özün igid, qüvvətli sayır);

- *Qağan* sözü Lənkəran və Məgri ərazilərində işlənir və mənası *igid*, *qüvvətli* deməkdir [7, s. 301].

- *Gə* balama *qaqqa* verim (Gəl balama şirniyyat, meyvə verim);

*Qaqqa* sözü əsasən Azərbaycanın Ağcabədi, Kəlbəcər, Ucar rayonlarında, eləcə də bir çox başqa bölgələrdə uşaq leksikonunda *hər növ şirniyyat və ya meyvə* mənasında işlənir [7, s. 302].

- *Çer* gözlərinlə yaxşı bax (Çəp gözlərinlə yaxşı bax);

Cəbrayıl, Ordubad, Qarakilsə, Şərur ərazilərində, eləcə də bir çox başqa rayonlarda *çer* sözü *çəp* mənasında işlənir [7, s.9].

- *Hayıl-mayıl* olub getmişən özünən (aludə olub, meyl salıb özündən getmişən);

*Hayıl-mayıl: hayıl-mayıl olmaq* İsmayılı, Şəki dialektlərində *meyl etmək*, *aludə olmaq*, *sevmək* mənasında başa düşülür [7, s. 215].

- *Həs-hüs* qanan deyil (him-cim qanan deyil, qanmazdır).

Lənkəran, Salyan rayonlarında *həs-hüs* sözü *qanmaz*, *him-cim* anlamındadır [7, s. 223].

Maraqlıdır ki, SMS yazışmaları əsasında istifadəçilərin hansı regiondan olması barədə müəyyən qənaətə gəlmək olar. Təbiidir ki, istifadəçilərin dilində (leksikonunda) və üslubunda yaşadıkları, boya-başa çatdıqları ərazinin dialekt və şivə xüsusiyyətləri bu və ya digər dərəcədə əks oluna bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, SMS informasiya mübadiləsi əsasında yazışanların yaşı, təhsili, məşğuliyyəti, fəaliyyət sahəsi, maraq dairəsi barədə müəyyən fikir yürütmək olar. Mesajlarda istifadəçinin dialekt və şivə xüsusiyyətləri ilə yanaşı peşə, sənət leksikası da öz əksini tapa bilər.

SMS -lərdə ən çox işlənmə və müxtəlif mənalarda verən ifadələrdən biri də *okay* (OK) hesab olunur.

*Okay* (O.K.) ingilis dilində bir çox mənada işlənir. İsim olaraq birinci mənası “*razılıq*”, “*bəyənmə*”, “*icazə*” hesab olunur.

*Okay* (OK) sifət kimi iki mənada işlənir: 1) doğru, düzgün, həqiqi; 2) yaxşı, qaydasında.

*Okay (OK)*, həmçinin *okayed/OK-d, okaying, Oking* formasında “razılaşmaq”, “razılıq vermək”, “bəyənmək” mənalarını verir.

Nəhayət, *okay (OK)* dördüncü mənasında nida kimi “Yaxşı!”, “Oldu!” deməkdir [8, s. 1011].

Maraqlıdır ki, SMS-lərdə OK lüğətdə göstərilənlərdən əlavə də bir çox mənalarda işlənir. Gündəlik həyatda çox rast gəlinən bəzi SMS nümunələrini nəzərdən keçirək:

- *Yeni il bayramınızı təbrik edir, cansağlığı, xoş günlər, uğurlar arzulayıram!*

- *OK*

Bu mesaj mübadiləsində təbrikə cavab kimi işlənmiş OK təşəkkür mənasında işlənir və təxminən aşağıdakı kimi anlaşıla bilər:

- *Çox sağ olun! Sizinlə bahəm. Təşəkkür edirəm! Mən də Yeni ilinizi təbrik edir, cansağlığı, xoş günlər, uğurlar arzulayıram!*

Təbrikə cavab verən istifadəçi müxtəlif səbəblərdən (vaxt azlığı, yolda və ya işdə olması, müəyyən ekstremal situasiya və s. ilə əlaqədar) qısa və yığcam olaraq OK yazmaqla kifayətlənməli olur.

Doğum günü ilə bağlı eyni məzmunlu təbrik SMS-ni nəzərdən keçirək:

- *Doğum gününüzü təbrik edirəm! Cansaxlığı, daha böyük uğurlar arzulayıram!*

- *OK*

Buradakı cavab mesajında OK müxtəlif mənalarda anlaşıla bilər: *çox sağ olun, minnətdaram, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm və s.* Ola bilsin ki, doğum günü tamam olan şəxs həmin gün dalbadal bir şox qohum, qonşu, dostlardan təbrik mesajları aldığı üçün hər birinə geniş cavab verə bilmədiyindən OK yazmaqla kifayətlənməli olmuşdur. Mesaj alınan zaman onun başqa yerdə olması, qonaqlarla başı qarışması da belə qısa cavabın səbəbi ola bilər.

- *2020-ci il sentyabrın 20-25 tarixlərində Belarusun Minsk şəhərində Beynəlxalq Konfrans keçiriləcək. Məruzənin tezislərini 2020-ci*

*il avqustun 20-nə kimi təqdim etmək lazımdır. Əlavə məlumatlarla konfransın təşkilat komitəsinin saytında tanış ola bilərsiniz.*

- *OK*

Burada istifadəçi OK yazmaqla həm məlumatı göndərənə təşəkkür edir, həm də məlumatla tanış olduğunu bildirmiş olur. Bunu konfransın keçirilməsi xəbərindən məmnunluq kimi də başa düşmək olar.

- *Sizi iyulun 10-da oğlumun toy məclisinə dəvət edirəm!*

- *OK*

Bu mesayda OK təbrik, sevinc və toyda iştirak barədə razılıq kimi qəbul oluna bilər.

- *Azərbaycan şahmatçısı Beynəlxalq turnirin qalibi olub!*

- *OK*

OK cavabı sevinc, məmnunluq, qürur ifadə etməklə bərabər məlumatı göndərən adamdan razılıq, bəyənilmə mənası kimi də mənalandırıla bilər.

Nümunələrdən görüldüyü kimi, mesajlarda çox tez-tez istifadə olunan OK ifadəsi olduqca geniş istifadə dairəsinə və zəngin mənə çalarlığına malikdir.

**Nəticə:** Nəticə olaraq qeyd etmək lazımdır ki, SMS-lərin informasiya mübadiləsində bir ünsiyyət vahidi kimi işlənməsi çoxaspektli, geniş əhatə dairəsinə malik bir məsələdir. SMS-lərin ünsiyyət vasitəsi kimi funksiyalarının öyrənilməsi sırf linqvistik çərçivə ilə məhdudlaşdırıla bilməz. Fikrimizcə, SMS-lər linqvistik texnologiyalar çərçivəsində ənənəvi dilçiliklə yanaşı etnokulturologiya, informatika, qeyri-səlis məntiq, ehtimal nəzəriyyəsi, linqvostatistika, psixolinqvistika və s. elm sahələrinin həmhüddü tədqiqat obyektinə olaraq araşdırılmalıdır. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sonrakı inkişafı informasiya mübadiləsi vasitəsi kimi SMS-lərin də bir çox yeni funksiyalarının, fərqli aspektlərinin yaranması və inkişafını stimullaşdıracaq.

## ƏDƏBİYYAT

1. Mahmudov M. Kompüter dilçiliyi. Bakı, "Elm və təhsil", 2013, 356 s.
2. Mahmudov M. Türk dillərinin milli korpusları. Bakı, "Elm və təhsil", 2018, 392 s.
3. ru.wikipedia.org/wiki/sms
4. Kazımov Q. Ş. Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, "Elm və təhsil", 2010, 400s.
5. Müasir Azərbaycan dili. II cild. Morfologiya. Bakı, "Elm", 1980, 510 s.
6. Vəliyev A. Azərbaycan dilinin keçid şivələri. Bakı, "Elm", 2005, 335s.
7. Azərbaycan dialektoloji lüğəti. I cild (A-L)/redaktorlar: M.Ş.Şirəliyev, M.İ.İslamov.- Ankara: Türk Dil Kurumu, 1999, 374 s.
8. İngiliscə - azərbaycanca lüğət (prof. Oruc Musayevin təşəbbüsü və rəhbərliylə), Bakı, "Qismət" Nəşriyyat Poliqrafiya, 2003,1696 s.

Masud MAHMUDOV

**THE LINGUISTIC FEATURES OF EXCHANGE OF THE SMS  
(SHORT MESSAGE SERVICE) INFORMATION**

**SUMMARY**

SMS (short message services) is one of the methods of important communication in the process of information exchange. Besides the linguistic factors, the extralinguistic factors also play an important role in the creation and formation of them. As the means of exchange of the universal information, the role, the functions, the perspectives of development of the information-communication technologies, SMS moved to the leading position as the communication means in the period of globalization of the internet developed rapidly are analyzed, some linguistic features are researched during the process of exchange of their communication in the article.

It should be noted that, the usage of SMS (short message services) as the communication unit in the information exchange is the issue having the multifaceted, large scope. The study of functions of the SMS (short message services) as the communication method cannot be limited only with linguistics. Besides the traditional linguistics, this issue must be researched as being the object of neighbouring research of the scientific fields such as ethnoculturology, informatics, fuzzy-logic, probability theory, linguostatistics, psycholinguistics and etc. within the linguistic technologies.

**Key words:** *SMS (short message service), information exchange, stylistic figure, linguistic feature, conciseness, symbolic expression*

Масуд МАХМУДОВ

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОБМЕНА SMS-ИНФОРМАЦИЕЙ**

**РЕЗЮМЕ**

СМС является одним из важных средств общения в процессе обмена информацией. Наряду с лингвистическими факторами, экстралингвистические факторы также играют важную роль в их возникновении и формировании. В статье анализируются роль, функции, перспективы развития SMS, ставшего ведущим средством коммуникации в эпоху быстрой глобализации информационных и коммуникационных технологий интернета, а также исследуются некоторые лингвистические особенности в процессе общения.

Следует отметить, что развитие СМС как единицы коммуникации при обмене информацией является многогранной, широкомасштабной проблемой. Изучение функций СМС как средства общения не может быть ограничено лингвистикой. В рамках лингвистических технологий этот вопрос, наряду с традиционной лингвистикой, следует изучать также как объект исследования этнокультурологии, информатики, нечеткой логики, теории вероятности, лингвостатистики, психолингвистики и других трансграничных областей науки.

**Ключевые слова:** *SMS, обмен информацией, стилистический тон, языковая особенность, лаконичность, символическое выражение*